

Visitatie ja, maar niet op bevel

In een artikel voor de *Nederlandse Staatscourant* (21 november 2000) heeft de Zuid-Hollandse Commissaris van de Koningin, Jan Franssen, een aantal beharrenswaardige observaties geleverd.

De eerste is dat de Nederlandse politiek niet erg goed is in systematische institutionele hervormingen en dus evenmin in stelselmatige vormen van decentralisatie (of, als het moet: centralisatie). Daar staat zijns inziens tegenover dat langs meer pragmatische weg niettemin heel wat decentralisatie van beleid en middelen heeft plaatsgehad. Die heeft de min of meer vrije beleidsruimte van gemeentebesturen aanzienlijk vergroot.

De toekomstvisie op het regionale bestuur is daarbij overigens wel erg diffuus, zoal niet verwarrend gebleven. Wij hoeven maar aan de geschiedenis van de zogenaamde kaderwetgebieden en de mislukte bouw van stadsprovincies te denken, om ons te realiseren dat er nog het een en ander te doen valt. Daar ligt nog een belangrijk onopgelost vraagstuk, dat misschien wel primair door provincie- en gemeentebesturen in de betrokken gebieden zelf moet worden geanalyseerd en aangepakt. Aldus, kort samengevat, de opvatting van Franssen, die op zijn minst hout snijdt.

Zijn tweede belangrijke observatie is dat decentralisatie langs pragmatische en incrementele weg ruimte heeft geschapen, maar dat die alleen tot beter en doelgerichter bestuur kan leiden als decentrale overheden – provincies en gemeenten – over voldoende bestuurskracht beschikken om alle hun toegevoegde taken aan te kunnen. Het staat, aldus Franssen, niet bij voorbaat vast dat dit ook steeds het geval is. Want, decentralisatie betekent in Nederland eerst en vooral toename van complexiteit in het openbaar bestuur. Dan hebben hij en ik het nog niet eens over de soms verregaande verschillen in opvatting over wat het begrip 'decentralisatie' betekent.

Het is daarom van belang dat provincies en gemeenten periodiek zichzelf de spiegel voorhouden en zich afvragen of zij de hun toegemeten opdrachten behoorlijk en doeltreffend weten uit te oefenen. En ook: of de provinciale en lokale organisatie van de democratie naar behoren functioneert. Het is niet voldoende om te beweren dat alles goed gaat; het heeft alle zin dat in min of meer geobjectiveerde vorm te onderzoeken. Tot zover ben ik het met de Zuid-Hollandse commissaris graag eens.

Zijn woorden krijgen een eigenaardige klankkleur indien men die legt naast het voornemen van 'zijn' GS en die van Limburg om met zachte dwang gemeenten in hun provincies een 'bestuurskrachtmonitor' op te dringen die kan leiden tot de conclusie in beide colleges van GS dat gemeenten als het ware zelf bewijzen dat (radicale) gemeentelijke herindeling onvermijdelijk is. Aldus worden gemeenten gedrongen om hun hoofd in de strop te steken. Dat is om twee redenen een verkeerd initiatief.

Zelfevaluatie en bijbehorende analyse van bestuurskracht is slechts zinvol als gemeenten (en provincies!) daartoe eigener beweging besluiten, zonder voorafgaande bedreiging van hun existentie. Al kan het tot de conclusie leiden dat gemeentelijke (of provinciale) schaalvergroting tot doeltreffender en democratischer bestuur leidt. Dat moet echter een conclusie van die gemeente (of provincie) zelf zijn.

Om nog een andere reden moet dit initiatief worden bekritiseerd. Natuurlijk is de provincie bevoegd haar eigen conclusies te trekken omtrent de bestuurlijke vermogens van een gemeentebestuur. Die conclusies moeten dan wel zijn gebaseerd op eigen onderzoek en analyse door het provinciebestuur. Bedoeld of onbedoeld: een door de provincie opgedrongen zelfonderzoek door gemeenten draagt de schijn voor de eigen provinciale verantwoordelijkheid weg te lopen en mogelijke kritiek op eigen besluiten (of: niet-besluiten) te ontlopen. Dat kan toch de bedoeling van Franssen niet zijn?